

вестник.— 2004.— Вып. 2.— С. 300-313. *Родионова С. Е.* Семантика интензивности и ее выражение в современном русском языке // Проблемы функциональной грамматики: Полевые структуры /отв. ред. Бондарко А. В., Шубик С. А.— СПб: Наука, 2005.—С. 150-168. *Шейгал Е.И.* Интензивность как компонент семантики слова в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: М., 1981. — 26 с. *Dressler W.* Studien zur verbalen Pluralität: Iterativum, Distributivum, Intensivum in der allgemeinen Grammatik, im Lateinischen und Hethitischen —Wien: ÖAW, 1968.— 253 p. *García-Hernández B.* Die Evolution des lat. sub und die Urbedeutung des idg. *(s)upo // Indogermanische Forschungen.— Bd. 100.— 1995.— S. 163-171. *Oxford Latin Dictionary.* — Oxford: Oxford University Press, 1983.— 2150 p. *van Laer S.* Preverbation et “duplication” en latin: l'exemple de per- // Theory and description in Latin linguistics. Selected papers from the 11 th international Colloquium on Latin linguistics (Amsterdam, June 24-29 2001) / Bolkestein A.M., Kroon C. H. M., Pinkster H. al.— Amsterdam: J.-C. Gieben Publisher, 2002.— P. 421-434. *Zaliznjak Anna A., Shmelev Aleksej D.* Sociativity, conjoining, reciprocity and the Latin prefix com- // Reciprocal Constructions /ed. Nedjalkov V.P., Geniušienė E. Š., Guentchéva Z.—Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007.— P. 209-229.

ШУЛЯРЕНКО М.П.

(Національний ун-т „Львівська політехніка”)

ЗВУКОСИМВОЛІЗМ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ПРАГМАТИЧНОГО ЕФЕКТУ В ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

This article defines the notion of political communication as an integral part of the modern society and shows the necessity of taking into consideration the results of phonosemantic researches while composing political speeches in order to achieve the pragmatic goal. Existing (VAAL) and currently developed (Phonosemia) computer programs can help to define the symbolic meanings of the words.

Key words: *political communication, political rhetoric, political speech, pragmatic goal, phonosemantics, symbolic meaning.*

Метою є довести доцільність використання результатів досліджень звукового символізму при написанні політичних промов.

Завданням є дослідження символічного значення найчастотніших слів у промовах українських та німецьких політиків.

Об'єктом є політична комунікація як невід'ємна і важлива складова сучасного суспільства.

Предметом є політична промова як одна зі складових політичної комунікації та політичної риторики, основним завданням якої є досягнення прагматичного ефекту на аудиторію.

До 70-х років ХХ ст. політичну комунікацію розглядали лише як складову політичної науки. Виокремлення політичної комунікації як самостійної дисципліни вимагало чіткого визначення її основних понять. Є безліч спроб окреслити поняття політичної комунікації, які залежать від того, в який час і з якої точку зору розглядали ПК.

На заході політичну комунікацію свого часу розглядали як процес, в рамках якого уряд, ЗМІ та населення обмінюються повідомленнями, які стосуються проведення державної політики та інтерпретують ці повідомлення на свій розсуд [Richard M. Perloff 1998, с. 8]. Інші ж вчені відзначали просторовий характер ПК, визначаючи її як певний простір. У цьому просторі відбувається спілкування в межах груп «уряд» і «громадськість», з одного боку та між членами цих груп, з іншого [Wolton 1990, с.12].

М.М Грачев стверджує, що політична комунікація – це створення, відправка, отримання і опрацювання повідомлень, які мають значний вплив на політику [Грачев М.Н. 2004, с. 68]. Згідно іншого визначення, ПК – це піклування про виборців на усіх рівнях: в засобах масової інформації, в особистій сфері, а також в організованому та неорганізованому політичному просторі [Каптерев 2003, с. 51].

Проте найбільшого поширення і на заході, і в нас здобула інтерпретація ПК з точки зору політичних учасників (акторів). Учасники політичної комунікації – це партії, парламенти, уряди, держави, громадяни і т.д. Таким чином, ПК – це комунікація, яка відбувається між учасниками політичної комунікації і на них спрямована, або яка охоплює політичних учасників, їх дії та когніції. Когніції – це ті знання, настрої, мотиви, переконання, цінності, які є важливими для процесу опрацювання інформації та регулювання дій.

Отже, ПК є центральним механізмом при формулюванні, агрегації, створенні та впровадженні рішень, що об'єднують колектив. Таким чином, політична комунікація це не просто засіб політики, ПК – це і є політика [Jarren, Donges 2006, с. 22].

Невід'ємною частиною політичної комунікації є політична риторика. Риторика – це мистецтво, метод, який охоплює таку важливу ознаку людського буття, як промова.

Політична промова диференціюється за сферою функціонування на парламентську, мітингову та військову. У моменти суспільного неспокою, революцій чи соціальних перетворень значного поширення набувають мітингові промови. У періоди стабілізації суспільного життя переважає цікавість до парламентського красномовства. У наш час розвивається швидко як парламентське, так і мітингове красномовство. Зрозуміло, що підтримання бойового духу та патріотичних почуттів неможливе в умовах військових дій без виступів командирів різного рангу.

З огляду на те, що прагматична компонента у промові є вирішальною, можна виділити 3 основні риторичні стратегії, а саме стратегію позитивної оцінки (Aufwertung), стратегію негативної оцінки (Abwertung) та стратегію зрівноважування (Beschwichtigung). Основними рисами цих стратегій є:

1. Стратегія позитивної оцінки – створення позиції власної групи:

- підкреслення вигідних сторін та применшення/ замовчування негативної інформації;
- перебільшення власних досягнень: єдиний гарант безпеки та свободи;
- використання динамічного семантичного поля для опису „Ми”-групи;
- асоціювання з позитивними цінностями та позитивне узагальнення на основі 2-3 конкретних прикладів;
- списування помилок на інші групи чи неминучі обставини.

2. Стратегія негативної оцінки – знищення позиції супротивника:

- перебільшення негативних сторін, помилок супротивника та невизнання його успіхів;

- асоціювання супротивника з негативними ознаками (неволя, несправедливість, тиранія);
  - негативне узагальнення на основі 2-3 конкретних прикладів;
  - перекручення аргументів супротивника;
  - зв'язування внутрішнього супротивника з зовнішнім ворогом.
3. Стратегія зрівноважування – зрівняння інтересів вербальними засобами:
- виявлення розуміння;
  - вказівка на єдність: Ми всі одна сім'я;
  - посилення на неминучу долю;
  - використання формулювань, які можна по-різному інтерпретувати.

Для досягнення максимального прагматичного ефекту у промові, слід враховувати всі можливі аспекти. На даному етапі все зводиться до семантики чи до теорії аргументації. При написанні промов не враховується такий важливий фактор, як звуко символізм. Як відомо, одна і та ж думка, висловлена по-різному, може викликати у слухача різну реакцію. В сучасному суспільстві дослідження у сфері звукового символізму активно використовуються у рекламі. Виробники автомобілів витрачають кожного року сотні тисяч доларів для того, щоб знайти вдалу назву для автомобіля.

Під звуко символізмом у лінгвістиці зазвичай розуміють наявність недовільного зв'язку між звучанням і значенням слова. В принципі звучання слова не має і не може мати нічого спільного з природою позначуваного словом предмета або явища, оскільки в цьому випадку не було б можливим ні існування різних назв того самого предмета в різних мовах, ні зміна звукової оболонки слова в процесі історичного розвитку мови [Левицький 1973, с. 36].

Незважаючи на це, особливий інтерес викликає існування певної відповідності між значенням слова та його звуковою формою, що базується на здатності звука викликати незвукові уявлення. Цю здатність можна пояснити первісною роллю в житті людини, що формувалася, предметів та явищ, які пов'язані з різними звуками. Наприклад, шипіння змії, ревіння хижаків, виверження вулкана сприяли закріпленню за низькими, шиплячими звуками негативної оцінки, тоді як високі, чисті, мелодійні звуки супроводжувалися безпечними явищами – співом птахів, дзюркотінням струмка, і тому отримали позитивну оцінку. А далі, закріпившись у свідомості (чи підсвідомості) людини, ці оцінки могли бути перенесені на будь-які інші звуки. Доказом того, що це перенесення все-таки відбулося, є існування музики, зміст якої цілковито залежить від звукової форми, тобто символічного значення звуків. Окрім того, психологам відомий синестетичний ефект – латентний зв'язок звукового образу з незвуковим. Саме тому ми говоримо про м'які і тверді приголосні, незважаючи на те, що звук не може мати дотикових характеристик. Тим не менше нам здається, що одні звуки є м'які, ніжні, а інші – тверді та грубі.

На цих властивостях звуків мовлення ґрунтується гіпотеза про те, що звукова форма слова має символічне значення, яка повинна підтримувати, підкреслювати понятійне значення слова [Журавлев 1974, с.14].

Активне використання та поширення інформаційних технологій у сучасному суспільстві зумовило їх проникнення і у сферу лінгвістики. Існує велика кількість програм для кількісного та якісного контент-аналізу текстів, які філологи активно використовують для ефективнішого опрацювання досліджуваного матеріалу. Розробка програми для визначення символічного значення слів також не забарилася.

Російські вчені під керівництвом В.І. Шалака розробили програму для символічного аналізу слів та текстів російської та української мов під назвою VAAL. В основі результатів фоносемантичного аналізу російської мови лежить дослідження російського вченого А.П. Журавльова, а української мови – дослідження українського вченого В.В. Левицького.

Частиною магістерської роботи при Національному університеті „Львівська політехніка”, на тему „Політична промова як предмет політичної комунікації: прагматичний та міжкультурний аспекти”, стала розробка програми для фоносемантичного аналізу слів української та німецької мов під назвою Phonosemia. В основі лежать дослідження символічного значення звуків української та німецької мов професора В.В. Левицького. Програма аналізує слова за сімома параметрами: Сила, Освітлення, Оцінка, Активність, Твердість, Теплоота, Розмір. Слід зазначити, що це є перша, базова версія програми, в якій ще не враховано деякі аспекти розрахунку фонетичного значення слів. В наступних версіях планується вдосконалити формулу обрахунку, ввести можливість аналізу не лише слів, але і цілих текстів.

В рамках магістерської роботи були проаналізовані промови українських (В. Ющенко, Ю. Тимошенко) та німецьких (А. Меркель, Г. Келлер) політиків за 2009 рік, було встановлено найчастотніші слова, а потім проаналізовано їх фоносемантичне значення за допомогою обох програм.

Результати аналізу наведено в таблицях 1 та 2.

Слово	Vaal	Phonosemia
Хотіти	не обладает выраженными фоносемантическими характеристиками	Слово 'хотіти' є світле, м'яке, велике
Люди	производит впечатление чего-то МАЛЕНЬКОГО, ТЕПЛОГО, СЛАБОГО, СВЕТЛОГО, МЯГКОГО	Слово 'люди' є світле, м'яке, велике, швидке, слабке
Рада	производит впечатление чего-то БОЛЬШОГО, БЫСТРОГО, ХОЛОДНОГО, СИЛЬНОГО, ТЕМНОГО, ТВЕРДОГО	Слово 'рада' є холодне, дуже світле, дуже м'яке, дуже велике, неприємне, швидке, дуже слабке
Україна	производит впечатление чего-то БЫСТРОГО, СИЛЬНОГО, ТВЕРДОГО	Слово 'Україна' є світле, м'яке, велике, швидке, слабке
Влада	производит впечатление чего-то СИЛЬНОГО, ТВЕРДОГО	Слово 'влада' є світле, дуже м'яке, дуже велике, швидке, дуже слабке
Життя	производит впечатление чего-то БОЛЬШОГО, СИЛЬНОГО, ТВЕРДОГО	Слово 'життя' є світле, м'яке, велике, слабке
Країна	производит впечатление чего-то БЫСТРОГО, СИЛЬНОГО, ТВЕРДОГО	Слово 'країна' є світле, м'яке, велике, приємне, швидке, слабке
Державний	производит впечатление чего-то БОЛЬШОГО, ХОЛОДНОГО, СИЛЬНОГО, ТВЕРДОГО	Слово 'державний' є холодне, світле, дуже м'яке, велике, швидке, дуже слабке

Таблиця 1. Результати фоносемантичного аналізу за допомогою програм VAAL та Phonosemia

Слово	Результат аналізу
Mensch	ist warm, angenehm, langsam слово є тепле, приємне, повільне
Können	ist klein слово є маленьке
Gut	ist kalt und schnell слово є холодне і швидке
Müssen	ist warm, hell, klein слово є тепле, світле, маленьке
Deutschland	ist hell, klein, angenehm, schnell слово є світле, маленьке, приємне, швидке
Land	ist hell, klein, angenehm, schnell слово є світле, маленьке, приємне, швидке
Jahr	ist hell, weich, groß, angenehm, stark слово є світле, м'яке, велике, приємне, сильне
Brauchen	ist kalt, klein, schnell слово є холодне, маленьке, швидке
Zukunft	ist schnell und stark слово є швидке та сильне
Gemeinsam	ist warm, hell, weich, klein, angenehm, schnell, schwach слово є тепле, світле, м'яке, маленьке, приємне, швидке, слабке

Таблиця 2. Результати фоносемантичного аналізу слів німецької мови.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що політична промова є важливою складовою політичної комунікації та політичної риторики, яка спрямована на досягнення максимального прагматичного ефекту на аудиторію. При написанні промови слід враховувати не лише такі важливі аспекти як семантика чи теорія аргументації, але і звучання тих слів, які ми вживаємо, їх символічного значення. Очевидно, що дослідження в галузі звукового символізму можна ефективно використовувати в політичній комунікації. Звучання слів повинно підкреслювати ту думку, яку промовець намагається донести до слухача. Коли це буде зроблено, можна буде досягнути максимального прагматичного ефекту, що є і основною ціллю політичної риторики в загальному та політичній промови як однієї з її складових.

Для полегшення процесу виявлення символічного значення того чи того слова починають активно розроблятися та використовуватися комп'ютерні програми. Для аналізу українських та російських слів і текстів існує програма VAAL, яка вже широко використовується у різних галузях. Ми ж почали розробляти програму для аналізу слів (а в майбутньому і текстів) української та німецької мов. Ця програма має великі перспективи розвитку, оскільки за умови проведення відповідних досліджень може бути легко пристосована для аналізу більшої кількості мов.

Література

- Журавлев А.П. Фонетическое значение. – Л.: Изд-во Ленингр. у-та, 1974. – 150 с. Левицький В.В. Семантика и фонетика. – Черновцы: Изд-во Черновец. у-та, 1973. Левицький В.В. Символічні значення українських голосних та приголосних // Мовознавство. 1973. №2. Левицький В.В. Кушнерик В.І. Символічні значення голосних і приголосних сучасної німецької мови // Мовознавство. 1986. №3. Jarren O., Donges P. Politische Kommunikation in der Mediengesellschaft: Eine Einführung. – 2. Aufl. – Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2006. – 381 S. Mcnair B. An Introduction to Political Communication. – L.; N.Y., 1995. Plett, Heinrich F.: Einführung in die rhetorische Textanalyse. / Heinrich F. Plett – 4., erg. Aufl. – Hamburg: Buske, 1979. – 150 S. Richard M. Perloff. Political Communication: Politics, Press, and Public in America. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. – New Jersey, London, 1998. Sarcinelli U.

Politische Kommunikation in Deutschland: Zur Politikvermittlung im demokratischen System: Lehrbuch. – 1. Aufl. – Wiesbaden : VS, Verl. für Sozialwiss., 2005. – 329 S. Schulz W. Politische Kommunikation : theoretische Ansätze und Ergebnisse empirischer Forschung. – 2. vollst. überarb. und erw. Aufl. – Wiesbaden: VS, Verl. für Sozialwiss., 2008. – 393 S. Wolton D. Political Communication: The Construction of a Model // Political Communication: The Construction of a Model. 1990. Vol. 5, No. 1. Fachmethoden Wirtschaft / Доступний з: <http://www.thomasgransow.de>

ЧОРНИЙ О.В.

(Львівський нац. ун-т ім. І. Франка)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕЛІПТИЧНИХ ФІГУР В ПЕРШІЙ ГЛАВІ ТІЕ„J“AUTÒN МАРКА АВРЕЛІЯ

In the article author studies meaning, implication and interpretation of the first chapter of the M. Aurelius “Meditation”. The author asserts that the first chapter represents personal mnemonic notes expressed by means of transposed imperative modality, in opposite to the existing point of view of it’s interpretation by means of past modality. This leads to conclusion of temporal primarity of the first chapter in the work.

Key words: *ellipsis, interpretation, context, mnemonics, imperative, infinitive, nominative clause, brachylogy, composite*

Повчальні записки римського імператора Марка Аврелія Антоніна (2 ст. н.е.) Тіе„j“autÒn відомі перш за все завдяки численним перекладам. Однак, не можна говорити про твір Марка Аврелія як про цілісний художній твір, призначений для читача та стилістично опрацьований, оскільки відсутня композиція, притаманна літературному твору. До того ж твір складається з коротких уривків, конспективних та позичених з інших джерел, які не пов’язані логічною послідовністю, хоча, безперечно, наявна ідейно-тематична єдність твору. При цьому звертають на себе увагу численні повтори та варіювання тем, характерних для стоїчної філософії.

Одною з проблем, що виникають у дослідників твору Марка Аврелія, є встановлення хронологічної послідовності написання книг його твору. Особливо важливо встановити час написання першої книги. З цього приводу Я. Унт [Марк Аврелій 1985, с. 96] ставить під сумнів те, що перша книга передувала іншим, оскільки (у розділі 1.10 першої глави) йдеться про те, що Марк Аврелій навчився від Секста «постигающому и правильному нахождению и расположению основоположений, необходимых для жизни», а також наводить інші приклади, що суперечить природному розвитку подій. На нашу думку, проблема не в оригіналі тексту, а в адекватності інтерпретації, і мета цієї статті навести аргументи на користь першопочатковості першої глави, а також спробувати реконструювати підтекст, автокомунікативні інтенції автора, спираючись на деякі відомі історичні факти та певні відомості зі старогрецької граматики.

Ми вважаємо, що при реконструкції контексту до уваги повинні бути взяті наступні положення. По-перше, Марк Аврелій почав серйозно займатися філософією у віці приблизно 12 років [Властелини Рима 2001], а отже, й початок записів можна віднести до цього часу. Як відомо, старогрецька мова не була рідною мовою автора, і протягом усієї першої книги ми бачимо поступове ускладнення мови, яке відповідало би досить швидкому її опануванню. Хоча вже в першому реченні ми бачимо вживання як еліпсису, так і складних слів-комполітів, це свідчить, звичайно, не про